

Wyrok z dnia 6 lipca 2005 r.

III UK 50/05

Dodatek mieszkaniowy wypłacany nauczycielom na podstawie art. 54 ust. 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.) jest świadczeniem związanym ze stosunkiem pracy i nie stanowi przychodu z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy w rozumieniu art. 18 w związku z art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), nie podlega więc wliczeniu do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne oraz zdrowotne.

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Jerzy Kwaśniewski, Maria Tyszel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 6 lipca 2005 r. sprawy z wniosku Wójta Gminy w G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o zapłatę składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 2 grudnia 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację i zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. na rzecz Wójta Gminy w G. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. decyzją z dnia 26 czerwca 2003 r. zobowiązał Wójta Gminy w G. do opłacenia składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne od nauczycielskich dodatków mieszkaniowych za okres od 1 września 2002 r.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu wyrokiem z dnia 20 października 2003 r. [...] zmienił zaskarżoną decyzję, ustalając, że Wójt

Gminy G. nie ma obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne od nauczycielskich dodatków mieszkaniowych od 1 września 2002 r. Uwzględniając odwołanie Wójta Sąd Okręgowy stwierdził, że dodatek mieszkaniowy przysługujący nauczycielom nie jest składnikiem ich wynagrodzenia i w konsekwencji nie podlega obowiązkowi zapłaty składki na ubezpieczenia.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie, oddalając apelację organu rentowego wyrokiem z dnia 2 grudnia 2004 r. [...] podzielił pogląd prawny wyrażony przez Sąd pierwszej instancji.

Kasację od wyroku Sądu Apelacyjnego złożył organ rentowy, który skarżąc w całości wyrok wniósł o jego zmianę i uwzględnienie apelacji organu rentowego oraz zasądzenie kosztów postępowania. Skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: 1. art. 18 w związku z art. 4 pkt 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm., zwanej dalej ustawą systemową), 2. § 1 i § 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm., powoływana dalej jako rozporządzenie).

Jako okoliczność uzasadniająca rozpoznanie przedmiotowej kasacji, wskazano potrzebę rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, czy nauczycielskie dodatki mieszkaniowe wchodzą do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

Rozpoznając kasację w granicach zaskarżenia, Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przytoczona podstawa kasacyjna jest nieusprawiedliwiona. Stosownie do art. 18 w związku z art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, w zakresie mającym zastosowanie w sprawie, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe pracownika stanowi jego przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych uzyskany z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Skład orzekający w sprawie podziela pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z 11 lipca 2002 r., II UKN 429/01, (OSNP 2003 nr 16, poz. 391), że dodatek mieszkaniowy przysługujący nauczycielom na podstawie art. 54 ust. 3 ustawy z 26 stycznia 1982 r - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm., zwanej dalej

Kartą) nie podlega składce na ubezpieczenie społeczne, a także zdrowotne. Wprawdzie trafnie poniesiono w kasacji, że dodatek ten stanowi przychód pracownika w rozumieniu art.12 ust.1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2000 r. Nr 14, poz.176 ze zm., a nie powołanego wadliwie: „Dz.U. z 1990 r. nr 90, poz. 416 ze zm.”), zwanej dalej ustawą podatkową, jednakże błędny jest jej pogląd, że „z wykładni językowej, która ma pierwszeństwo” jedyna poprawna wykładnia prowadzi do wniosku, że „nauczycielski dodatek mieszkaniowy wchodzi do podstawy oskładkowania przepisem § 2 rozporządzenia”, a dokonana w zaskarżonym wyroku wykładnia systemowa jest „wykładnią *contra legem*”. Zakres przedmiotowy art.12 ust. 1 ustawy podatkowej obejmuje zarówno wynagrodzenie pracownika za pracę, jak też „wszelkiego rodzaju inne świadczenia wynikające ze stosunku pracy, wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za nie wykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych”. Porównanie tego przepisu oraz przytoczonego wyżej art. 4 pkt 9 ustawy systemowej wskazuje, że ich zakres przedmiotowy nie jest tożsamy. Ustawa podatkowa pojęciem „przychód” obejmuje wszystkie świadczenia (pieniężne i niepieniężne), jakie pracodawca świadczy pracownikowi, natomiast art. 4 pkt 9 ustawy systemowej oraz § 1 rozporządzenia obowiązek opłacania składki na ubezpieczenia społeczne odnoszą do przychodu pracownika osiąganego „w ramach stosunku pracy”. Rozróżnienia tego, mającego istotne znaczenie, wnoszący kasację zdaje się nie zauważać. W uzasadnieniu powołanego wyroku, II UKN 429/01, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że dodatek mieszkaniowy, stosownie do art. 30 ust. 1 pkt 4 Karty nie jest składnikiem wynagrodzenia nauczyciela, „a jego wypłacanie związane jest z realizacją, wynikającego z art. 54 ust. 1 Karty, prawa nauczyciela do mieszkania w miejscu pracy, gdy jest on zatrudniony na terenie wiejskim oraz w mieście liczącym do 5.000 mieszkańców.” Usytuowanie art. 54 w rozdziale Karty regulującym uprawnienia socjalne i urlopy definiuje ten dodatek jako świadczenie socjalne. Taki charakter świadczenia - zdaniem składu orzekającego - oznacza, że nie rodzi ono po stronie nauczyciela roszczenia ze stosunku pracy, lecz tylko roszczenie związane z

tym stosunkiem. Zarówno w orzecznictwie, jak i doktrynie, nie budzi kontrowersji pogląd, że sprawami ze stosunku pracy są te, w których źródłem dochodzonego roszczenia jest stosunek pracy, natomiast związanymi ze stosunkiem pracy są te roszczenia, które nie wynikają z bezpośredniej realizacji praw i obowiązków pracowniczych, lecz z innych powiązań prawnych pomiędzy pracownikiem a zakładem pracy, powiązań warunkowanych istnieniem stosunku pracy. Zdaniem składu orzekającego, skoro źródłem prawa nauczyciela do dodatku mieszkaniowego nie jest jego stosunek pracy, lecz fakt wykonywania pracy w określonych warunkach (na terenie wiejskim lub w mieście liczącym do 5.000 mieszkańców), to jest on świadczeniem związanym ze stosunkiem pracy, a tym samym nie stanowi on przychodu pracownika w rozumieniu art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, nie było więc potrzeby wymieniania go w § 2 rozporządzenia, zawierającym wyłączenia niektórych przychodów pracowniczych z podstawy wymiaru składek. Tak więc ścisła wykładnia językowa przepisów art. 4 pkt 9 ustawy systemowej i § 1 rozporządzenia, w związku z art. 12 ust. 1 ustawy podatkowej, prowadzi do wniosku przeciwnego od przedstawionego w kasacji. Za taką wykładnią przemawia też art. 21 ust. 1 pkt 86 ustawy podatkowej (w wersji obowiązującej w sprawie), zgodnie z którym dodatki mieszkaniowe, wypłacone nauczycielom na podstawie Karty Nauczyciela, były wolne od podatku, oraz wykładnia systemowa art. 30 i 54 tejże Karty. Zarzucając powołanemu wyżej wyrokowi Sądu Najwyższego z 11 lipca 2002 r. „wykładnię *contra legem*”, skarżąca całkowicie pomija stanowisko Trybunału Konstytucyjnego wyrażone w uzasadnieniu jego wyroku z 6 stycznia 1998 r., U 15/97, że prawo nauczyciela do dodatku mieszkaniowego nie wynika z jego prawa do wynagrodzenia, lecz jest „pochodną innego prawa, przyznanego mu przez art. 54 ust. 1 Karty, a mianowicie prawa do mieszkania w miejscu pracy”. Trybunał podkreślił, że dla oceny charakteru tego dodatku nie ma znaczenia fakt, że w praktyce pobierane są od tego dodatku składki na ubezpieczenie społeczne, „bo może to oznaczać nieprawidłowość praktyki, a nie zmianę charakteru prawnego dodatku”. Stanowisko to potwierdza wyrażony wyżej pogląd, że prawo do tego dodatku nie jest prawem ze stosunku pracy, lecz prawem z tym stosunkiem tylko związanym. Kasacja pomija również i wywód Sądu Najwyższego w sprawie II UKN 429/01, zwracający uwagę, że konsekwencją przyjęcia obowiązku opłacania składki na ubezpieczenie społeczne od dodatku mieszkaniowego nauczyciela, byłby obowiązek uwzględniania jego zwaloryzowanej wysokości, w podstawie wymiaru świadczeń emerytalno - rentowych. Do tego wyводу można dodać, że według koncepcji

zaprezentowanej w kasacji, nauczyciel pobierający dodatek mieszkaniowy na podstawie art. 54 ust. 3 Karty, nie tylko uzyska emeryturę lub rentę wyższą od nauczyciela o takim samym stażu pracy i wynagrodzeniu za nią, lecz zatrudnionego w miejscowości liczącej powyżej 5.000 mieszkańców, ale zachowa też - stosownie do ust. 4 tego przepisu - prawo do dalszego zajmowania mieszkania (obejmujące także niektórych członków jego rodziny). Nie ulega wątpliwości, że koncepcja ta jest sprzeczna z art. 32 Konstytucji RP; w ewidentny sposób z jednej strony narusza zasadę równości wobec prawa i równego traktowania obywateli przez władze publiczne, z drugiej - dyskryminuje nauczycieli nieobjętych zakresem podmiotowym art. 54 Karty.

Nie ma to wprawdzie istotnego wpływu na niniejsze rozstrzygnięcie, lecz Sąd Najwyższy zwraca uwagę na bezprzedmiotowość powołania się w kasacji na to, że wskazany wyżej wyrok w sprawie II UKN 429/01 „nie koresponduje np. z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2003 r., II UK 162/03 - OSNP 2004 nr 17, poz. 305) w którym Sąd Najwyższy stwierdził; że przy ustalaniu renty należy uwzględnić uzyskane przez pracownika od pracodawcy świadczenia w naturze stanowiące przychód w rozumieniu art.12 w związku z art. 11 ustawy o podatku dochodowym". Orzeczenie w sprawie II UK 162/03 nie dotyczyło renty z ubezpieczenia społecznego lecz cywilnoprawnego świadczenia z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy podkreślił, że renta uzupełniająca z art. 444 § 2 k.c. jest jednym ze sposobów naprawienia szkody. Fragmentem tej szkody jest różnica pomiędzy wysokością dochodów, jakie poszkodowany uzyskiwał przed wypadkiem (względnie mógłby uzyskiwać, gdyby nie uległ wypadkowi), a rentą wypłacaną przez organ rentowy (z uwzględnieniem innych elementów mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości szkody). Truizmem jest przypomnienie, że reguły ustalania wysokości cywilnoprawnej szkody nie mają zastosowania w rozpoznawanej sprawie.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy nie znalazł argumentów przemawiających za odstępieniem od wykładni omówionych przepisów przyjętej w wyroku z dnia 11 lipca 2002 r., II UKN 429/01, że stosownie do art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, oraz § 1 rozporządzenia, dodatek mieszkaniowy wypłacany pracownikowi na podstawie art. 54 Karty jest świadczeniem związanym ze stosunkiem pracy i nie stanowi jego przychodu z tytułu zatrudnienia w ramach stosunku pracy, nie podlega więc wli-

czeniu do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz zdrowotne i na podstawie art. 393¹² k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====